

Dr. sc. PETAR MILADIN
docent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

ODGOVORNOST ZA ZAŠTITU OSOBNIH PODATAKA U BANKARSTVU

SADRŽAJ

1. Uvod	318
2. Zaštita osobnih podataka	319
2.1. Općenito	319
2.2. Pravna priroda prava na zaštitu osobnih podataka	322
2.3. Posebnost zaštite osobnih podataka u bankarstvu	324
3. Pravni položaj Hrvatskog registra obveza po kreditima (HROK) . .	326
3.1. Općenito	326
3.2. Prosljeđivanje podataka s banaka na HROK.	328
3.3. Suglasnost klijenta banke da se podaci prosljeđuju HROK.	332
3.4. Odgovornost zbog povrede prava osobnosti i odredaba ZZOP	334
3.5. Prijedlozi za buduću praksu	336
4. Zaključak.	337

ODGOVORNOST ZA ZAŠTITU OSOBNIH PODATAKA U BANKARSTVU

Odnos između banke i klijenta obveznopravni je odnos. Postavlja se tvrdnja da klijent usporedno s pravom na bankarsku tajnu ima i pravo na zaštitu svojih osobnih podataka. Posrijedi je zaštita prava osobnosti bančinih klijenata, a ne puka zaštita podataka. Banka je dužna uvažavati standarde zaštite osobnih podataka na temelju Zakona o obveznim odnosima (ZOO) i Zakona o zaštiti osobnih podataka (ZZOP). Razrađujući opće odredbe ZOO o pravu osobnosti ZZOP postavlja čvrsta pravila zaštite osobnih podataka. Odnos između klijentovih zahtjeva s naslova bankarske tajne i njegovih zahtjeva s naslova zaštite osobnih podataka ne ravna se po načelima supsidijarnosti i specijalnosti. Spomenuti zahtjevi međusobno konkuriraju i klijent ih može usporedno postavljati.¹ Ako je zaštita predmeta bankarske tajne dopunjena i pojačana odredbama ZZOP, a usporedno s njima klijent može isticati i svoje opće obveznopravne zahtjeve s naslova bankarske tajne. Materijalnopravno bankarska tajna je profesionalna tajna bankarskog poziva odnosno obveza banaka šutjeti o svim činjenicama i vrijednosnim sudovima koji se odnose na bilo koju osobu, a o kojima je banka stekla saznanja unutar poslovne veze s klijentom.² Ukratko banka je dužna šutjeti o svemu što je saznala radeći sa svojim klijentom. Nije riječ o vlastitim tajnama banke nego o zaštiti tuđih prava, odnosno prava njezinih klijenata. Zaključak o tome da su klijentova prava osobnosti dopunjena i pojačana ZZOP proizlazi iz Glave VIII. ZZOP. Spomenuta Glava ZZOP pruža klijentu banke dodatne obveznopravne zahtjeve prema banci, ali i druga prava u odnosu na Agenciju za zaštitu osobnih podataka. Utvrđuju se obveze kojih se HROK i druga domaća društva za zaštitu kreditne sigurnosti moraju pridržavati prilikom baratanja osobnim podacima klijenata. Raspravlja se i o zaštiti prava osobnosti pravnih osoba vezano uz podatke koji se o njima prikupljaju, obrađuju i koriste. Rad se zaključuje raspravom o odgovornosti banaka i HROK te drugih društava za zaštitu kreditne sigurnosti zbog povrede spomenutih obveza. Naposljetku se daju prijedlozi za buduću praksu.

¹ Prije svih tako i Canaris, Bankvertragsrecht, 1. dio, 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 1988., Berlin/New York, RdN 72a.

² V. Miladin, Bankarska tajna i bankarsko obavještanje, magistrski rad, 1999., Zagreb, str. 17 i nadalje; Miladin, Poslovna, profesionalna i službena tajna, Bilten br. 42. Tribine Pravnog fakulteta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 2006., Zagreb, str. 6.

1. UVOD

Odgovornost za zaštitu osobnih podataka u bankarstvu jedno je od naličja medalje. U tome je srž problema. Pravu klijenta da štiti svoje osobne podatke suprotstavljeno je pravo banke da se zaštiti od rizika koje sa sobom nosi odobravanje kredita. Ne može se zaniijekati jedno pravo na račun drugoga, oba se moraju uvažavati u što je moguće većoj mjeri. Banke se s tog stajališta nalaze u nezahvalnom položaju. Pitanje je koliko daleko banke u tome trebaju ići. U kojoj su mjeri dužne uvažavati interese svojih klijenata na zaštitu osobnih podataka. Sa stajališta klijenata banaka postavlja se pitanje granica njihovih prava na zaštitu osobnih podataka.

Nema posla bez povjerenja i povjerljivosti. I bankarstvo u svojoj biti počiva na krhkim temeljima povjerenja. Poslovni interesi idu ruku pod ruku sa zakonskim i dubljim etičkim obvezama. Isprovociraju li banke svojim postupcima klijentelu izlažu se teško sagledivim posljedicama koje pogađaju cjelokupno društvo. Malo je što u toj mjeri osjetljivo kao privatnost, ali i kao stabilnost bankarskog sustava. Podaci o imovinskim prilikama klijenata zasigurno pripadaju u šire područje prava na privatnost. Kao što se pravo klijenta na zaštitu osobnih podataka može povezivati s pravom na privatnost tako se i pravo banke da se zaštiti od kreditnih rizika može povezivati s javnopravnim interesima vezanim uz stabilan bankarski sustav.

Bankama je u interesu da s mjerom ograniče prava svojih klijenata pa i na uštrb svojih interesa za zaštitom kreditne sigurnosti. Suprotstavljene interesne položaje treba razrješavati smisleno, ispitujući njihov skriveni *ratio legis*, a tek potom po načelu ili-ili, ako se zaključi da su i logički suprotstavljene. Obvezna prava su po prirodi stvari naječešće suprotstavljena jer su subjektivna. Neovisno o tome što je u pojedinom slučaju jedno pravo nadređeno drugom, ni podređeno pravo ne smije se zatrti, isključiti, a da za to nema prijeke potrebe. U suprotnom bi odustali od vladavine prava kao temeljnog načela pravnog sustava i društva u cjelini. Neuvidavno bismo se priklonili stanju stvari grubo narušavajući podjednako bitan juridički realitet.

Prilikom tumačenja međusobno suprotstavljenih interesa treba primijeniti ustavnu logiku koja pri ostvarivanju nadređenih prava nameće obvezu primjerenosti u postupanju te obvezu odmjeravanja međusobno suprotstavljenih interesa da bi se podređene vrijednosti sačuvale koliko god je to moguće, odnosno da bi se one narušile samo ukoliko je to nužno zbog ostvarivanja prećih prava. Međusobno suprotstavljena prava nisu, dakle, nelogična, ona se ne isključuju. Različitosti se prevladavaju snošljivošću, a ne silom, makar stanje stvari pa i pojedina zakonska rješenja³ katkada i mamile banke da za njom posegnu. Ostvarivanje imperativa vladavine prava podrazumijeva i suzdržavanje onih koji su u poziciji moći, konkretno banaka.

³ Konkretno čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB.

Neće biti lako uravnotežiti prava banke na jednoj strani s pravima klijenta na drugoj strani. Posrijedi je test pravne kulture koji je po prirodi stvari rezultat dugotrajne pravne i poslovne tradicije. Pravo je kao živi organizam ponajprije rezultat razvoja iskustva, a tek potom i razvoja logike. Mi se što se tiče pitanja ljudskih sloboda ne možemo pohvaliti s pravnom tradicijom. Kao i u mnogim drugim područjima i u ovom moramo prečacem hvatati korak s razvijenijim poredbenim pravima. Treba odlučno zaključiti da je spomenuti zadatak prije svega pitanje usvajanja europske pravne stečevine, a tek potom tehničko provedbeno pitanje. Zaludu jeftiniji, pa i učinkovitiji softver društava za zaštitu kreditne sigurnosti ako nije u skladu s domaćim pravom koje uređuje područje zaštite osobnih podataka. Zaludu pozivanje na prava ako ta prava nemaju ni klijenti banaka u naprednijim poredbenim pravima.

2. ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

2.1. Općenito

Zaštita osobnih podataka suvremeni je pravni standard. Iako kasni za tehničkim napretkom, pravo ga prati i nastoji na njega odgovoriti. Problem se pojavljuje jer rastuća informatizacija modernog društva neposredno zadire u prava svih sudionika obveznih odnosa. Izraz zaštita osobnih podataka navodi stoga na pogrešan zaključak po kojem bi predmet pravne zaštite bili osobni podaci.⁴ Nije riječ ni o kakvom tobožnjem pravu na podatak.⁵ Osobe građanskog i trgovačkog prava štite se, zapravo, od štetnih posljedica kojima su u povećanoj mjeri izložene zbog obrade njihovih osobnih podataka uznapredovalim tehničkim sredstvima.

Glad za osobnim podacima prati suvremenu informacijsku tehnologiju koja omogućuje prikupljanje sve većih količina osobnih podataka koje se potom obrađuju i koriste na sve složenijim razinama. Potreba banaka za podacima o svojim mogućim ili sadašnjim klijentima nije u tom pogledu nikakav izuzetak. Potrebe za osobnim podacima kreću se u rasponu od proširenog kruga djelatnosti kojima se bave javnopravne vlasti⁶ preko ispitivanja tržišta i sklonosti pojedinih potrošača do iskorištavanja prikupljenih i obrađenih osobnih podataka u usko komercijalne svrhe.

⁴ Tako i Mallmann/Schroeter, *Aktuelle Rechtsfragen zum Datenschutz im Bankverkehr*, Köln, 1988., Rbr 1.

⁵ V. Canaris, *op. cit.* u bilj. 1, RdN 72.

⁶ Možda su najbolji primjer automatizirani informacijski sustavi kojima raspolažu suvremene policije. Sve složeniji oblici kriminaliteta mogu se učinkovito suzbijati samo ako policiji stoji na raspolaganju primjeren tehnički instrumentarij. U današnjem globaliziranom društvu nužna je prekogranična suradnja policija, posebice, putem Interpola.

Pravo je suočeno s izazovima suvremenog doba ponajprije glede načina na koji se osobni podaci prikupljaju, obrađuju i koriste, a tek potom i s obzirom na sve veću količinu prikupljenih osobnih podataka. Ručno vođeni registri polako odlaze u prošlo st.⁷ Pristup podacima koji su pohranjeni u ručno vođenim registrima ograničen je zbog toga što se zainteresirani mogu upoznati s potrebnim podacima isključivo na licu mjesta odnosno tamo gdje se takav registar vodi. S druge strane, suvremena tehnologija omogućuje brz pristup najraznovrsnijim podacima iz svih dostupnih izvora, a da pri tom nije bitno gdje se fizički nalazite. Rezultat toga je da skoro svatko može načiniti bilo čiji dosje kompilira li podatke koji su mu dostupni iz brojnih izvora.⁸ Sastavljači takvih zbirki u stanju su sastaviti više ili manje vjerne profile svačije osobnosti, a da pri tome onaj koga se to neposredno tiče nije imao dovoljno prilike kontrolirati točnost i namjenu o njemu prikupljenih, obrađenih i proslijeđenih podataka.

Posljedice spomenutog razvoja počele su se razmatrati šezdesetih godina prošloga stoljeća u SAD, a ubrzo i u Europi.⁹ Postalo je pomodno govoriti o tome da one sežu do sociološko psihološke razine koja udara na same temelje suvremenih demokracija budući da kontrola osobnih podataka priču o "velikom bratu" ne čini toliko nevjerojatnom. Pravo, dakako, nije prionulo nikakvom novom ludizmu nego je problemu pristupilo pragmatično. Uvidjelo se da je pravu na zaštitu osobnih podataka suprotstavljeno jednako vrijedno pravo na slobodan protok informacija. Pojednostavnjeno govoreći u sukobu su pravo na privatnost i pravo na istinu. U srazu međusobno suprotstavljenih vrijednosti pravo ima zadaću omogućiti njihovo supostojanje.¹⁰ Pravo je, štoviše, dužno štiti i unutarnja proturječja ljudske osobnosti. Ono mora djelovati u tom napetom području u kojem uvijek prijete opasnost da sustav pukne ako se prenategnju interesi s jedne strane medalje.¹¹

Došlo se do zaključka da baratanje osobnim podacima treba urediti posebnim zakonom te da se suvremena društva u tom pogledu ne smiju prepustiti stihijskom razvoju tehnike.¹² Zemljama EU, pa shodno tome i Hrvatskoj koja pregovara s EU o svom punopravnom članstvu u EU, Smjernica 95/46 EZ na-

⁷ Standardi zaštite osobnih podataka tiču se i ručno vođenih registara osobnih podataka. Nerazvrstane isprave ne mogu se, međutim, smatrati zbirkama osobnih podataka. Bit je u tome da ručno vođeni registri nemaju toliki praktični i pravno-politički značaj kao informatizirani registri osobnih podataka. U tom pogledu v. br. 27. Preambule Smjernice 95/46 EZ o zaštiti fizičkih osoba prilikom obrade osobnih podataka te prilikom slobodnog prometa osobnih podataka.

⁸ U tom smislu i Mallmann, O./ Schroater, A., op. cit. u bilj. 4, RdN 3.

⁹ V. Miller, A. R., Einbruch in die Privatsphäre, Neuwied, 1973.

¹⁰ V. u tom pogledu čl. 1. Smjernice 95/46 EU.

¹¹ U poredbenom pravu govori se o "tension field" odnosno o "Spannungsfeld".

¹² V. primjerice, Simitis/Dammann/Mallmann/Reh, Kommentar zum Bundesdatenschutzgesetz, 3. izdanje, Baden-Baden, 1981., Uvod.

meće standarde zaštite osobnih podataka. Razlozi zbog kojih EU ustrajava na zaštiti osobnih podataka spustili su se na čvrsto pravno-političko tlo. Prema Ugovoru o osnivanju Europske zajednice uspostavljanje slobodnog tržišta podrazumijeva slobodno kretanje dobara, osoba, usluga i kapitala.¹³ Smjernica 95/46 EU tomu pridodaje i slobodan protok osobnih podataka unutar EU pod uvjetom da su pri tome sačuvana temeljna prava onih na koje se podaci odnose.¹⁴ Kvalitetan prekogranični prijenos osobnih podataka uvjet je gospodarskog i socijalnog povezivanja unutar EU.¹⁵ Štoviše, odstupanja pojedinih zemalja EU u standardima zaštite osobnih podataka rezultiraju narušavanjem slobodne tržišne utakmice unutar jedinstvenog gospodarskog prostora EU.¹⁶ Hrvatska je uglavnom uskladila svoje zakonodavstvo s zahtjevima koje pred nju postavlja Smjernica 95/46 EU. To je učinila usvajanjem Zakona o zaštiti osobnih podataka.¹⁷

Zaštita osobnih podataka nije ujednačena ni u EU. Sporan je i temeljni pojam osobnog podatka. Smjernica 95/46 EU i ZZOP propisuju da je osobni podatak svaka informacija koja se tiče određene osobe ili osobe čiji se identitet može utvrditi na temelju za nju posebnih obilježja.¹⁸ Nije dobro što europsko pa shodno tome i hrvatsko pravo, koje se slijepo držalo Smjernice 95/46 EU, tako široko određuje pojam osobnog podatka. Pravo je moralo voditi računa o tehnološkim iskoracima.¹⁹ Preširoko postavljen pojam osobnog podatka koči praksu budući da u strogi režim zaštite osobnih podataka uvrštava i poruke²⁰ te pomoćne privremene podatke poput *back-up* kopija ili podataka koji su izbrisani iz memorije računala, ali i evidencije podataka koje su potpuno nebitne.²¹ Dalekosežniji je problem što nadzor banaka u velikom dijelu prelazi s HNB na Agenciju za zaštitu osobnih podataka, a da ona za to nije osposobljena.

¹³ V. čl. 7. a Ugovora.

¹⁴ Tako br. 3. Preambule Smjernice 95/46 EU.

¹⁵ Tako br. 5. Preambule Smjernice 95/46 EU.

¹⁶ Tako br. 7. Preambule Smjernice 95/46 EU.

¹⁷ NN 103/03. V. i Uredbu Vlade RH o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka (NN 105/04) i Uredbu Vlade RH o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka (NN 139/04).

¹⁸ V. čl. 2. toč. 1. ZZOP i čl. 2. toč. a) Smjernice 95/46 EU.

¹⁹ O pragmatičnijem pristupu američkog zakonodavca pobježe Reidenberg, *Rules of the road for global electronic highways: merging the trade and technical paradigms*, Harvard Journal of Law and Technology, 6/1993, str. 287–305.

²⁰ Primjerice naloge za doznakom.

²¹ U tu zamku nedorečenosti Smjernice 95/46 EU nije upao njemački zakonodavac, za razliku od domaćeg. V. § 1. st. 3. toč. 1. njemačkog BDSG. Opširnije o kritici Smjernice 95/46 EU po tom pitanju Berkvens, *Payment Systems, Dana Protection and Cross-Border Dana Flows*, u: Reed/Walden/Edgar (ured.), *Cross-Border Electronic Banking*, 2. izdanje, London, 2000, str. 119.

2.2. Pravna priroda prava na zaštitu osobnih podataka

Danas je pravo na zaštitu osobnih podataka pravo osobnosti bančinog klijenta.²² Logika pravnog i poslovnog života jasno je potvrđena u čl. 19. ZOO. Prava osobnosti jedna su od ključnih značajki suvremenog hrvatskog prava.²³

Pojam osobnost sadrži pravnu sposobnost te je apstraktan pravni temelj iz kojeg se izvode apstraktna i prema tome formalna prava. Pravo, dakle, zahtijeva: budi osoba i uvažavaj osobnost drugoga.²⁴ Pravna vrela prava na zaštitu osobnih podataka kao prava osobnosti su višeslojna i o njima nema jednodušnog stajališta u poredbenom pravu.²⁵

Pravo na zaštitu osobnih podataka ponajprije je jedno od temeljnih ustavnih prava. Svakome se jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Bez privole ispitanika, osobni se podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti samo uz uvjete određene zakonom.²⁶ Da bi pojedinac, u uvjetima suvremene obrade podataka, mogao slobodno razvijati svoju osobnost potrebno ga je zaštititi od pretjeranog prikupljanja, pohranjivanja, obrade te od korištenja njegovih osobnih podataka. Pravo na zaštitu osobnih podataka kao jedno od temeljnih ustavnih prava osigurava pojedincu da sam barata svojim osobnim podacima te da tako samostalno u očima drugih stvara sliku o sebi. Spomenuta ovlast označava se i kao "pravo na informacijsko samoodređenje".²⁷ Ono se kao jedno od temeljnih ustavnih prava dade izvoditi iz čl. 16, čl. 22. i čl. 38. Ustava RH.²⁸ Pravo na slobodu djelovanja u privatnom i gospodarskom životu podrazumijeva da se svatko može povjeriti trećemu, pa tako i klijent banci, a da nije izložen bojazni da bi time za njega mogli proizići rizici bilo koje vrste. Tko se ne može bez bojazni i rizika s po-

²² Čl. 19. ZOO propisuje da svaka pravna i fizička osoba ima pravo na zaštitu svojih prava osobnosti pod pretpostavkama određenim zakonom.

²³ V., primjerice, Klarić, *Odgovornost za neimovinsku štetu*, *Pravo u gospodarstvu*, 4/2005, str. 174 i nadalje, te Crnić, *Neimovinska šteta*, Zagreb, 2006.

²⁴ Posrijedi je glasoviti ulomak iz Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechts*, § 36. Ehmman, *Das Allgemeine Persönlichkeitsrecht – zur Transformation unmoralischer in unerlaubte Handlungen*, u: Canaris/Heldrich/Hopt/Roxin/Schmidt/Widmair (ur.), *50 Jahre Bundesgerichtshof Band I. Bürgerliches Recht*, München, 2000, str. 613, smatra da se ukupni pravni poredak može razumjeti kao razvoj Hegelovog postulata.

²⁵ Šturi i paušalni pregled u pogledu prava zemalja EU v. Douwe Korff (contractor), *Study on the protection of the rights and interests of legal persons with regard to the processing of personal data relating to such persons*, Commission of the European Communities (Study Contract ETD/97/B5-9500/78), 1998, Cambridge, str. 42.

²⁶ Tako čl. 37. Ustava Republike Hrvatske, pročišćeni tekst, (NN 41/01).

²⁷ Tako njemački Ustavni sud u odluci BVerfGE 65, 1, 43.

²⁸ Poblize o tome sa stajališta prava na bankarsku tajnu Miladin, P., op. cit. u bilj. 2, str. 42–44.

uzdanjem povjeriti trećemu, taj nije u mogućnosti razvijati svoju slobodu i osobnost. Klijentovo povjeravanje podataka banci temeljno je obilježje svakog bankarskog posla. Pravo na informacijsko samoodređenje daje pojedincu, načelno, ovlaštenje da sam odluči kada će i unutar kojih granica otkrivati podatke vezane uz svoju osobnost. Takvima bi trebalo smatrati i podatke vezane uz imovinske prilike budući da "osobno" ne treba tumačiti u smislu visokog stupnja osobnosti, privatnosti, niti, samo i isključivo kao osobno i privatno.²⁹

Ustav ne daje, međutim, tu ovlast pojedincima, on samo za to pruža pravni temelj. Ustavnopravno pozicioniranje prava na zaštitu osobnih podataka je tek argument kojim se opovrgava tvrdnja po kojoj je priznavanje prava na zaštitu osobnih podataka *contra legem* pristup.³⁰ Konkretizacija prava na zaštitu osobnih podataka omogućena je općim privatnopravnim pravilima i ZZOP.³¹ Privatno pravo je matično pravno područje prava osobnosti pa shodno tome i prava na zaštitu osobnih podataka.

Zakon o obveznim odnosima je ključan privatnopravni izvor prava na zaštitu osobnih podataka kao posebnog prava osobnosti. ZZOP je pomoćni propis u odnosu na ZOO jer mu je svrha razraditi standarde zaštite osobnih podataka. I neki drugi propisi privatnog prava poput Zakona o zaštiti potrošača (ZZP)³² nadovezuju se u tom pogledu na opće standarde ZOO o zaštiti prava osobnosti pa shodno tome i prava na zaštitu osobnih podataka. ZOO propisuje da svaka fizička i pravna osoba ima pravo na zaštitu svojih prava osobnosti pod pretpostavkama određenim zakonom.³³ Nabrajajući prava osobnosti ZOO omogućuje da se pravu na zaštitu osobnih podataka pruži pravna zaštita s naslova instituta prava osobnosti.³⁴ Osobnim podacima mora se stoga baratati sukladno obveznopravnim načelima, posebice, načelu savjesnosti i poštenja,³⁵ a potom i po strožim standardima ZZOP.

²⁹ Prije svih v. Canaris, op. cit. u bilj. 1, RdN 19 i RdN 27.

³⁰ Tako sa stajališta općenitog ustavnopravnog položaja prava osobnosti u njemačkom pravu Ehmann, op. cit. u bilj. 24, str. 613. Brezak, Pravo na osobnost, Pravna zaštita osobnih podataka od zlouporabe, Zagreb, 1998, (*nota bene* prije stupanja na snagu ZZOP) težište stavlja na ustavnopravnu zaštitu osobnih podataka.

³¹ O odgovarajućem konkretiziranju ustavom postavljenog prava na bankarsku tajnu v. opširnije Miladin, op. cit. u bilj. 2, str. 47.

³² Čl. 7. st. 3. ZZP zabranjuje trgovcima davanje osobnih podataka potrošača trećoj osobi, kao i pravnoj ili fizičkoj osobi koja djeluje unutar iste skupine poduzeća trgovca (koncern), bez prethodnog izričitog i pisanog odobrenja potrošača.

³³ V. čl. 19. st. 1. ZOO.

³⁴ V. čl. 19. st. 2. ZOO. Klarić, op. cit. u bilj. 23, str. 178–179, naglašava otvorenost liste prava osobnosti koja se upotpunjava ovisno o razvoju kulture i pravne svijesti društva.

³⁵ V. izričitu odredbu čl. 6. st. 1. toč. a Smjernice 95/46 EZ.

Osim što je jedno od temeljnih ustavnih prava, pravo na zaštitu osobnosti je i posebno pravo osobnosti.³⁶ Zbog srodnosti prava na zaštitu osobnih podataka s pravom na vlastitu sliku odnosno lik, pravom na vlastiti glas te s pravom na vlastite zapise i pisma, pravo na zaštitu osobnih podataka moguće je tumačiti kao podvrstu prava na privatnost.³⁷ Stajalište ima potvrdu i u ZZOP po kojem je zaštita privatnog života fizičke osobe svrha zaštite osobnih podataka.³⁸ Preciznije je ipak govoriti o pravu na informacijsko samoodređenje kao posebnoj vrsti prava osobnosti.

Pravo osobnosti s naslova zaštite osobnih podataka na odgovarajući način imaju i pravne osobe neovisno o tome što se ZZOP odnosi samo na fizičke osobe.³⁹ Zaštita pravnih osoba izvodi se iz općih pravila ZOO o pravu osobnosti te iz odgovarajuće primjene ZZOP i na pravne osobe. Posrednu potvrdu spomenutog stajališta daje i Smjernica 97/66 EU o postupanju s osobnim podacima i o zaštiti privatnosti u telekomunikacijama po kojoj su zaštićene i pravne osobe.⁴⁰ I u bankarstvu se, dakle, prilikom zaštite osobnih podataka mora na odgovarajući način voditi računa i o pravima osobnosti pravnih osoba.

2.3. Posebnost zaštite osobnih podataka u bankarstvu

Suvremena društva uvažavaju i slobodan protok informacija i zaštitu osobnih podataka. Riječ je o međusobno suprotstavljenim vrijednostima. Svaki slobodan protok informacija može u krajnjoj liniji povrijediti nečije pravo osobnosti na zaštitu osobnih podataka. Suprotno tome, pretjerana zaštita osobnih podataka može povrijediti tuđe pravo da se slobodno služi informacijama. Slobodan protok informacija nije neodređena vrednota jednako kao što zaštitu osobnih podataka ne mogu svi uživati na isti način, ne vodeći pri tome računa o razlikama među pojedincima odnosno među njihovim osobnostima.

³⁶ U tom su pogledu na poredbenopravnoj razini najjasniji njemački i švicarski propisi o zaštiti osobnih podataka. V. čl. 1. st. 1. njemačkog Saveznog zakona o zaštiti podataka i čl. 1. st. 1. švicarskog Zakona o zaštiti podataka. Poblize o zaštiti osobnih podataka kao obliku prava osobnosti u švicarskom pravu v. Althaus Stämpfli, *Personendaten von Bankkunden – ihre Weiterleitung im Finanzkonzern und an dritte Dienstleister*, Bern, 2004, str. 31–34.

³⁷ O tome da su prethodno pobrojana prava podvrste prava na privatnost v. Gavella, *Osobna prava I. dio*, Zagreb, 2000, str. 211; Klarić, op. cit. u bilj. 23, str. 179.

³⁸ V. čl. 1. st. 2. ZZOP. Šteta što ZZOP nije u tom pogledu precizniji jer formulacija "... zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i sloboda" neposredno upućuje na ustavna, a ne obveznopravna vrela. Iz čl. 1. st. 1. Smjernice 95/46 EZ neposredno proizlazi da su važnija privatnopravna nego obveznopravna vrela.

³⁹ Tako i Canaris, op. cit. u bilj. 1, RdN 72. V. Korff, op. cit. u bilj. 25.

⁴⁰ V. toč. 7. Preambule Smjernice 97/66 EU.

Slobodan protok informacija dobiva u pojedinim područjima jasne obrise. Tako Smjernica 95/46 EZ postavlja pred Hrvatsku zahtjev da zbirkama osobnih podataka koje se vode u novinarske, umjetničke i literarne svrhe prizna poseban pravni položaj kako bi se zaštita osobnih podataka uskladila sa slobodom iznošenja mišljenja kao jednim od temeljnih prava,⁴¹ ali i sa pravima osobnosti koja se neposredno nadovezuju na spomenute profesije. Usklađivanje međusobno suprotstavljenih interesa na zaštitu osobnih podataka i slobodan protok informacija ponajprije je zadaća privatnog prava koje pri tome mora uvažavati i određene javnopravne interese.

Zaštita osobnih podataka u bankarstvu u tom pogledu nije nikakva iznimka. Bankarsko poslovanje u cjelini uključuje zaštitu osobnih podataka, ali i slobodan protok informacija. Svaka cesija, zalaganje, povjerenstvo, sekuritizacija te derivati kreditnih tražbina suočeni su s problemom zaštite osobnih podataka.⁴² Najvažniji segment zaštite osobnih podataka u bankarstvu odnosi se na pravni položaj društava za zaštitu kreditne sigurnosti pa je to i tema rada.

Suvremeno bankarstvo nije moguće bez društava za zaštitu kreditne sigurnosti. Nije svejedno kreditira li banka kupnju zimskih jakni u Gani ili Plivu. Kvantitativna mjerila u nadzoru banaka zamjenjuju kvalitativna mjerila. Domaće banke na to prisiljava ZB⁴³ i Odluka HNB o raspoređivanju plasmana i izvanbilančnih rizičnih stavki i utvrđivanju izloženosti banke⁴⁴, a na međunarodnoj razini i usklađivanje sa standardima bankarstva Basel II.⁴⁵ U eri globalizacije bankarstva Hrvatska stoji pred izazovima usklađivanja sa standardima Basel II budući da se oni nužno odražavaju i na privatnopravnoj razini prilikom sklapanja pojedinih ugovora o kreditu.⁴⁶

Bankama nije samo u interesu da procjenjuju kreditnu sposobnost svojih klijenata, riječ je i o njihovoj prisilnopravnoj obvezi. Nadzor HNB nad poslovanjem banaka može se uspješno provoditi samo ako smo načistu s tim koga banke kreditiraju. Ne može se, dakle, ostati samo na tome koliko su kredita banke odobrile. Stabilnost ukupnog bankarstva sve više ovisi o procjeni kreditne sposobnosti pojedinih klijenata. Interesi klijenata u pogledu zaštite osobnih podataka po tom su pitanju podređeni interesima kreditne sigurnosti.

⁴¹ V. čl. 9. Smjernice 95/46 EZ.

⁴² V. Früh, Abtretung, Verpfändungen, Unterbeteiligungen, Verbriefungen und Derivate bei Kreditforderungen vor dem Hintergrund von Bankgeheimnis und Datenschutz, WM 10/2000, str. 497–548.

⁴³ V. čl. 67. do 73. ZB.

⁴⁴ NN 32/99.

⁴⁵ V. <http://www.bis.org/press/p040511.htm>.

⁴⁶ O usklađivanju sa standardima Basel II u Njemačkoj v. Langenbacher, Umsetzung von Basel II gegenüber dem Kunden, insbesondere beim internen Rating, u: Hadding/Hopt/Schimansky, (ur.) Internes und externes Rating, Bankrechtstag 2004, Berlin, str. 63–84.

Da bi poslovne djelatnosti HROK detaljnije pravno raspravili najprije je potrebno pobliže opisati pravni položaj HROK i ostalih mogućih društava za zaštitu kreditne sigurnosti u domaćem pravu.

3. PRAVNI POLOŽAJ HRVATSKOG REGISTRA OBVEZA PO KREDITIMA (HROK)

3.1. Općenito

HROK je odnedavno počeo s radom.⁴⁷ Riječ je o domaćem društvu za zaštitu kreditne sigurnosti od kojeg domaća praksa puno očekuje u pogledu dodjele kredita klijentima bez birokratskih zavrzlama i većih sredstava osiguranja.⁴⁸ HROK je odgovor na goruće potrebe bankarstva te je šteta što smo ga tako dugo čekali. Odnos između banke i klijenta je odnos povjerenja, ali i poslovni odnos. Danas se on odvija pod pritiskom smanjivanja troškova i rentabilnog poslovanja. Spomenute okolnosti uz očuvanje javnopravnih interesa za stabilnim bankarstvom potrebu za HROK stavljaju izvan svake dvojbe.

ZB spominje mogućnost da banke mogu osnovati pravnu osobu odgovarajućeg oblika organiziranja radi prikupljanja i pružanja podataka o ukupnom iznosu, vrstama i urednosti izvršavanja obveza fizičkih i pravnih osoba, nastalih po bilo kojoj osnovi.⁴⁹ Nije jasno zašto se ZB paušalno upuštao u pitanja poslovne prakse društava za zaštitu kreditne sigurnosti odnosno zašto je ulazio u konkretne poslovne djelatnosti pored općeg načela o slobodnom obavljanju djelatnosti propisanom Zakonom o trgovačkim društvima (ZTD).⁵⁰ ZB ne može predviđati poslovne djelatnosti čije je obavljanje suprotno prisilnim propisima. HROK sustav informacija o kreditima karakterizira razmjena podataka između HROK i korisnika njegovih usluga. Dopustivost takve razmjene podataka mora se ravnati prema odredbama ZZOP.

Iluzorno je očekivati da zakonodavac ovakvim rješenjima doprinese uspostavljanju poslovne prakse. Takvi zakonodavni zahvati čine propise neozbiljnim tjerajući nas da im tražimo "skriveni" smisao. Poduzetnici sami moraju pronaći svoje mjesto na tržištu. HROK zajedno sa svojim poslovnim partnerima mora urediti poslovanje i to isključivo na privatnopravnim temeljima.⁵¹

⁴⁷ Početkom srpnja 2006.

⁴⁸ Opširnije o društvima za zaštitu kreditne sigurnosti Miladin, P., Bankarsko obavještanje i društva za zaštitu kreditne sigurnosti, ZPFZ 2/2001, str. 331–370.

⁴⁹ V. čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB.

⁵⁰ V. čl. 32. ZTD.

⁵¹ Tako i Miladin, op. cit. u bilj. 48, str. 365.

HROK osobne podatke prikuplja po načelu uzajamnosti od svojih članova kojima ih potom i prosljeđuje.⁵² Banke su dužne ocijeniti kreditnu sposobnost klijenta prilikom kreditnog zaduživanja, ali i ocijeniti buduća kretanja u pogledu klijentove kreditne sposobnosti, dakle, nakon što se klijent kreditno zaduži. Utoliko razlikujemo dvije temeljne poslovne djelatnosti društava za zaštitu kreditne sigurnosti putem kojih banke ostvaruju svoje interese, ali i ispunjavaju svoje prisilnopravne obveze: kreditni izvještaj i tzv. rangiranje (*scoring, rating*).⁵³ Proizvod koji HROK nudi svojim korisnicima, ponajprije članovima, je kreditni izvještaj. Pribavljanjem kreditnog izvještaja banka stječe predodžbu o kreditnoj sposobnosti potencijalnih kreditoprimaca u trenutku podnošenja zahtjeva za odobravanjem kredita. S druge strane, pribavljanjem izvještaja o rangiranju pojedinog klijenta banka stječe predodžbu o budućim kretanjima u pogledu klijentove kreditne sposobnosti, dakle, nakon što se klijent kreditno zaduži.

U suvremenom bankarstvu pružanje kreditnih izvještaja od strane društava za zaštitu kreditne sigurnosti nije dovoljno da se rizici vezani uz odobravanje kredita svedu na najmanju moguću mjeru. HROK se stoga treba što skorije početi baviti rangiranjem bankovnih klijenata. Rangiranje se temelji na matematičko-statističkoj analizi koja s pomoću rezultata u prošlosti daje prognozu o budućim kretanjima određenih skupina bankovnih klijenata.⁵⁴ Različita bonitetna obilježja bankovnih klijenata prikazuju se tabelarno i povezuju se s znakovitim obilježjima potencijalnog kreditoprimca. Prema negativnim ili pozitivnim statističkim iskustvima klijenta se svrstava u jednu od skupina. Do pojedinih skupina dolazi se anonimiziranom obradom podataka svih osoba koje su obuhvaćene računalnim sustavom društava za zaštitu kreditne sigurnosti. Rangiranje završava izbacivanjem konkretne vrijednosti za pojedinog bankovnog klijenta, a ona se kreće u rasponu između 0 i 1000. Klijent za kojega su očekivanja urednog otplaćivanja kredita manja dobiva manje bodova, a klijent za kojega su očekivanja veća dobiva više bodova. Rezultat rangiranja je, dakle, prognoza o budućem odvijanju kreditnog odnosa s pojedinim klijentom na temelju činjenice da ga je društvo za zaštitu kreditne sigurnosti svrstalo u određenu skupinu koja mu odgovara prema sličnom profilu podataka.⁵⁵ Radi pojednostavnjivanja procjene kreditnog rizika vrijednost dobivena rangiranjem razvrstava se u jedan od dvanaest stupnjeva koji se označavaju slovima od A do M. Dobivena vrijednost rangiranja potom se uračunava u relativnu kvotu koja pojašnjava koliki postotak osoba sličnoga profila ima poteškoća prilikom otplate kredita.

Rangiranje kao djelatnost društava za zaštitu kreditne sigurnosti ne treba brkati s vanjskim rangiranjima trgovačkih društava. Danas trgovačka društva

⁵² Poblize Miladin, op. cit. u bilj. 48, str. 360 i nadalje.

⁵³ Poblize Beckhusen, *Das Scoring-Verfahren der SCHUFA im Wirkungsbereich des Datenschutzes*, BKR 9/2005, str. 335–337.

⁵⁴ Beckhusen, op. cit. u bilj. 53, str. 336.

⁵⁵ Beckhusen, op. cit. u bilj. 53, str. 536.

plaćaju kapital ovisno o ocjenama njihovog vanjskog rejtinga. Djelatnošću vanjskog rangiranja ili rejtinga bave se posebna trgovačka društva tzv. rejting-agencije.⁵⁶ Standardi zaštite osobnih podataka nisu u neposrednoj vezi s radom rejting-agencija.⁵⁷

3.2. Prosljeđivanje podataka s banaka na HROK

Banke se ne bave pružanjem kreditnih izvještaja odnosno rangiranjima svojih klijenata kao svojom poslovnom djelatnošću. Za to služe posebna trgovačka društva, konkretno HROK, kojima banke prosljeđuju podatke o svojim klijentima. HROK je bespredmetan bez podataka koje mu dostavljaju banke. Postavlja se pitanje pruža li čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB pravni temelj za prosljeđivanje podataka s banaka na HROK bez suglasnosti bankovnih klijenata. Je li banka tek dužna obavijestiti klijenta o tome da je prosljedila njegove podatke HROK ili za to mora ishoditi klijentovu suglasnost.

Kada bi se čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB tumačio izolirano, ne sagledavajući pri tome ostale propise domaćega prava, nedvojbeno bi se zaključilo da banke i bez pristanka klijenta mogu HROK prosljeđivati podatke zaštićene bankarskom tajnom, te da ih HROK može obrađivati i prosljeđivati korisnicima svojih usluga. Ograničenje bankarske tajne koje je u tom pogledu postavljeno prisilnopravnom odredbom ZB primjenjivalo bi se tada isključivo *pro futuro*, odnosno nakon što je ZB stupio na snagu. Suprotan zaključak kosi se s ustavnom zabranom umanjivanja stečenih prava. Krediti koji su odobreni prije nego što je važeći ZB stupio na snagu ne mogu se stoga pohranjivati u HROK bez suglasnosti klijenta na kojega se odnose, čak i pod pretpostavkom da čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB inače dopušta automatizam u pogledu prikupljanja podataka o kreditima koji su odobreni nakon što je važeći ZB stupio na snagu.

Stajalište o automatizmu prilikom prijenosa podataka s banaka na HROK nije prihvatljivo. Tumačenju čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB ne može se pristupiti izolirano, bez uvažavanja ostalih propisa domaćeg pravnog sustava. Ne može se, naime, zanemariti da čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB valja tumačiti uvažavajući pri tome odredbe ZZOP⁵⁸ budući da potonji propis podatke obuhvaćene bankarskom tajnom smatra osobnim podacima i štiti ih svojim odredbama. Oslobađanje banaka od obveze čuvanja tajnim podataka i vrijednosnih sudova zaštićenih bankarskom tajnom ne podrazumijeva pravo HROK da prikuplja, obrađuje i prosljeđuje osobne podatke bez suglasnosti fizičkih osoba na koje se oni odnose. Dok je ban-

⁵⁶ Najveća su *Standards & Poor's*, *Fitsch* i *Moody's*.

⁵⁷ O pravnim pitanjima vezanim uz rad rejting-agencija v. поближе Krämer, Aktuelle Rechtsfragen des externen Ratings, u: Hadding/Hopt/Schimansky, (ured.) Internes und externes Rating, Bankrechtstag 2004, Berlin, str. 341.

⁵⁸ NN 103/03.

karska tajna ponajprije vezana uz poslovnopravnu obvezu banke prema svome klijentu, zaštita osobnih podataka odnosi se na zakonske obveze HROK kao voditelja zbirke osobnih podataka.⁵⁹

ZB i ZZOP konkuriraju u pogledu fizičkih osoba⁶⁰, dakle, ne i pravnih osoba, pa u tom dijelu odredbe ZB treba primijeniti uz zadržku ZOO koji općenito priznaje prava osobnosti i pravnim osobama. U svakom slučaju, čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB ograničen je zahtjevima propisanim čl. 7. st. 3. ZZOP što se tiče podataka o fizičkim osobama. Banke moraju ishoditi suglasnost svojih klijenata da bi podatke proslijedile HROK. Uporište za suprotno stajalište ne može se naći ni u čl. 7. st. 1. ZZOP koji razlikuje slučaj kada se osobni podaci prikupljaju uz suglasnost osobe na koju se odnose od slučaja kada se osobni podaci prikupljaju i obrađuju na temelju posebnog zakona.⁶¹ Takvim tumačenjem ZB bi se smatrao zakonom koji uređujući posebnu skupinu osobnih podataka o klijentima banaka ima prednost pred ZZOP koji općenito uređuje materiju zaštite osobnih podataka.

Spomenuto stajalište nije pravno utemeljeno. Ono, naime, pretpostavlja trodiobu prikupljanja osobnih podataka. Trodioba bi obuhvaćala prikupljanje osobnih podataka uz suglasnost osobe na koju se odnose, prikupljanje osobnih podataka bez suglasnosti osobe na koju se odnose te na prikupljanje osobnih podataka kada je to propisano posebnim zakonima, konkretno ZB. Unatoč nomotehničkoj šlampavosti čl. 7. ZZOP ne može se tako tumačiti. Čl. 7. ZZOP ne razlikuje tri nego samo dvije skupine prikupljanja osobnih podataka. To su prikupljanje osobnih podataka uz suglasnost osobe na koju se odnose (dobrovoljno davanje osobnih podataka) i podaci koji se prikupljaju na temelju posebnog zakona i bez suglasnosti osobe na koju se odnose (obvezno davanje osobnih podataka). Na to sasvim jasno upućuje i čl. 9. st. 1. ZZOP koji razlikujući dobrovoljno od obveznog davanja osobnih podataka propisuje da se u slučaju obveznog davanja osobnih podataka mora navesti i zakonska osnova za obradu osobnih podataka. Tvrdnja po kojoj se razlikuju samo dvije osnove za prikupljanje osobnih podataka ne isključuje tvrdnju da se određeni podaci osobe koja se načelno suglasila s

⁵⁹ Pojam voditelja zbirke osobnih podataka definiran je čl. 2. st. 1. toč. 4. ZZOP.

⁶⁰ V. čl. 1. st. 3. ZZOP u vezi s definicijom izraza osobni podatak koju daje čl. 2. st. 1. toč. 1. ZZOP. Treba napomenuti da ZZOP u tom dijelu nadilazi zahtjeve Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti osoba građanskog prava u vezi s automatskom obradom osobnih podataka od 28. 1. 1981. jer je doslovnim prijevodom engleskog izraza *individuals* riječju fizička osoba proširio njezino matično područje primjene i na obrtnike, trgovce pojedince i pripadnike slobodnih profesija, općenito poduzetnike (odvjetnike, liječnike privatne prakse, porezne savjetnike, revizore, arhitekta itd.) iako se podaci o njihovom poslovanju ne mogu izjednačiti s osobnim podacima u smislu spomenute Konvencije VE. To je, uostalom, problem nedorečenosti Konvencije VE, ali i Smjernice 95/46 EU.

⁶¹ Spomenutom tumačenju ide u prilog i čl. 2. st. 1. toč. 4. ZZOP kojim se propisuje: "Voditelj zbirke osobnih podataka je fizička ili pravna osoba, državno ili drugo tijelo koje utvrđuje svrhu ili način obrade osobnih podataka. Kada je svrha ili način obrade propisan zakonom, istim se zakonom određuje i voditelj zbirke osobnih podataka."

prikupljanjem osobnih podataka u određenom opsegu mogu prikupljati, obrađivati i prosljeđivati i mimo njene suglasnosti.⁶²

Podjela na dobrovoljno i obvezno prikupljanje osobnih podataka ima za posljedicu da se čl. 7. st. 3. ZZOP primjenjuje kao prisilnopravno ograničenje čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB. ZZOP kao opći zakon koji uređuje materiju zaštite osobnih podataka nameće ZB, koji kao poseban zakon uređuje tu materiju, četiri alternativna razloga na temelju kojih se omogućuje HROK da prikuplja, obrađuje i prosljeđuje osobne podatke o svojim klijentima fizičkim osobama.⁶³ Zaključak se zasniva i na činjenici da je ZZOP potonji propis u odnosu na ZB. S tog stajališta ZZOP ima također prednost u odnosu na ZB jer potonji propis ima prednost pred prvotnim čak i onda kada oba uređuju isto pravno pitanje, što ovdje nije slučaj budući da ZZOP, kao propis koji općenito uređuje ovo pitanje, nameće svim posebnim zakonima uvjete pod kojima mogu ograničavati standarde zaštite osobnih podataka koji su njime postavljeni.

Budući da ZB u tom pogledu ne udovoljava zahtjevima ZZOP, banke usprkos izričitoj odredbi čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB moraju ishoditi suglasnost klijenata fizičkih osoba za prijenos podataka vezanih uz te osobe na HROK. U suprotnome bi pravno gledajući nastao paradoks jer bi banke mogle, budući da ih čl. 99. st. 2. toč. 8. na to ovlašćuje, prosljeđivati podatke koji su inače zaštićeni bankarskom tajnom HROK, ali ih HROK ne bi mogao prikupljati, obrađivati i prosljeđivati svojim korisnicima. Ovakvo rješenje koje je suprotno zdravoj pameti posljedica je činjenice da je čl. 99. st. 2. toč. 8. ZB imperfektna norma koja je derogirana kasnijim ZZOP. K tome njezina je ustavnost krajnje upitna i u odnosu na njezino područje primjene koje nije derogirano ZZOP, a koje se odnosi na klijente banaka koji su pravne osobe. Odredba čl. 99. st. 2. toč. 8. ZZOP je u cijelosti neustavna, dakle i u odnosu na klijente pravne osobe, jer se njome krše ustavna načela odmjerenosti u postupanju i uvažavanja međusobno suprotstavljenih interesa⁶⁴ te načelo jednakosti pred zakonom,⁶⁵ ali i prava osobnosti pravnih osoba koja su načelno priznata ZOO.

Pružajući informacije o bonitetu bančinih klijenata korisnicima svojih usluga HROK ne obavlja "zakonske obveze".⁶⁶ Obrada podataka nije "nužna radi ispunjenja zadataka koje HROK izvršava u javnom interesu, ni u izvršavanju

⁶² O tome pobliže u narednom poglavlju glede negativnih podataka o bankovnim klijentima koji su se načelno suglasili s time da se njihovi podaci prenesu društvima za zaštitu kreditne sigurnosti.

⁶³ Čl. 7. st. 3. ZZOP.

⁶⁴ Odredba omogućava bankama prosljeđivanje svih podataka HROK, dakle, i onih koji nemaju ništa zajedničko s procjenom kreditnog rizika poput stanja na računu klijenta, podataka o njegovim osobnim primanjima, pa čak i podataka o njegovom privatnom životu.

⁶⁵ Pravne osobe se generalno uzevši stavljaju u nejednak položaj u odnosu na fizičke osobe.

⁶⁶ V. čl. 7. st. 3. alineja 1. ZZOP.

njegovih javnih ovlasti”⁶⁷. Zakonodavac nije pobliže odredio što točno smatra javnim interesom zbog kojega se osobni podaci mogu prikupljati i bez suglasnosti osoba na koje se odnose. U konačnici će na to pitanje odgovoriti sudska praksa. Sljedeći razlozi pridonose stajalištu da HROK ne prikuplja, obrađuje i prosljeđuje osobne podatke radi ostvarivanja javnih nego pretežito privatnih interesa:

– HROK d.o.o. je društvo privatnog prava osnovano radi neposrednog i posrednog⁶⁸ stjecanja dobiti koje pravno gledajući ni u kojem slučaju nema javnopravne ovlasti ili zadaće;

– HROK se osniva sklapanjem društvenog ugovora, slobodnom dispozicijom svojih osnivača. Kada bi se govorilo o javnopravnim interesima to bi podrazumijevalo zakonsko osnivanje HROK;

– Ako se s ekonomskog stajališta može govoriti o općem interesu zaštite kreditne sigurnosti, on se nipošto ne smije brkati s javnopravnim interesima jer bi u suprotnome svaki poduzetnik, u većoj ili manjoj mjeri, mogao tvrditi da obavlja djelatnost od javnog interesa i da upravo zbog toga prikuplja, obrađuje i prosljeđuje osobne podatke. Tada bi ZZOP bio bespredmetan.

Odredba čl. 181. st. 2. alineja 3. ZB ima isključivo deklaratorno značenje. Njome se ne daje, niti se može dati, neposredna ovlast HROK da bez odobrenja svojih klijenata sakuplja podatke o njihovoj kreditnoj sposobnosti za potrebe zaštite od kreditnog rizika. Navedenom odredbom se stoga samo nepotrebno i pravno tehnički neprecizno konstatira da “udruženja banaka”⁶⁹ među ostalim mogu obavljati djelatnosti⁷⁰ razmjene podataka o bonitetu bankovnih klijenata. Zaključak o suvišnosti odredbe čl. 181. st. 2. alineja 3. ZB nameće se sam po sebi na temelju Ustava RH koji proklamira slobodu poduzetništva i konkretno na temelju čl. 32. st. 2. ZTD koji propisuje da je dopuštena svaka djelatnost koja nije zakonom zabranjena ili nije suprotna moralu društva.

Zaključak je da odredbe čl. 99. st. 2. toč. 8. i čl. 181. st. 2. ZB ne pružaju dostatan pravni temelj za zauzimanje stava o tome da se za prijenos podataka na HROK ne zahtijeva suglasnost bankovnih klijenata koji su fizičke osobe, ali i pravne osobe. U kontinentalnoeuropskom pravnom krugu, kojemu pripada i Hrvatska, nije zastupljen suprotan pozitivnopravni pristup. Izoliranim prihvaćanjem suprotnog stajališta prekršili bismo i europski standarde budući da sasvim pre-

⁶⁷ V. čl. 7. st. 3. alineja 3. ZZOP.

⁶⁸ HROK naplaćuje kreditna izvješća i smanjuje gubitke banaka koje ga osnivaju čime posredno doprinosi povećanju njihove dobiti.

⁶⁹ Ne radi se o udruženjima banaka *stricto sensu*, kako je to propisano čl. 181. st. 2. reč. 1. ZB, nego o ustrojbenim oblicima s pomoću kojih banke mogu ostvarivati svoje zajedničke interese. Na spomenuti zaključak upućuje čl. 181. st. 1. ZB.

⁷⁰ Čl. 181. st. 2. ZB pravno-tehnički nepismeno govori o zadacima umjesto o poslovnim djelatnostima u smislu čl. 32. Zakona o trgovačkim društvima (ZTD).

vladava europska praksa prema kojoj je rad društava za zaštitu kreditne sigurnosti podvrgnut primjeni propisa o zaštiti osobnih podataka, a utoliko i nadzoru specijaliziranih Agencija za zaštitu osobnih podataka.

3.3. Suglasnost klijenta banke da se podaci prosljeđuju HROK

Postavlja se pitanje kako pravno kvalificirati suglasnost klijenta da se njegovi osobni podaci prosljeđuju HROK koji ih obrađuje i prosljeđuje svojim korisnicima. Davanjem suglasnosti klijent prihvaća ponudu koju mu je u tom pogledu uputila banka. Prihvaćanjem bančine ponude sklapa se samostalan inominatni ugovor o prosljeđivanju podataka HROK ili, češće, ugovorna klauzula u okviru postojećeg poslovnog odnosa između banke i klijenta. Budući da se takve klauzule načelno sklapaju s neodređenim brojem klijenata, te da se o njima posebno ne pregovara, riječ je o ugovornim klauzulama koje se sklapaju putem općih uvjeta poslovanja sukladno čl. 81. st. 2. ZZZP i čl. 295. ZOO. ZZZP primjenjuje se na potrošačke, a ZOO na trgovačke ugovore⁷¹ i ugovore građanskog prava koji nisu potrošački. Trgovci⁷² i potrošači međusobno sklapaju potrošačke ugovore. Pojam potrošača užije od pojma fizičke osobe jer se ne odnosi na obrtnike, trgovce pojedince i pripadnike slobodnih profesija ako je ugovor koji oni sklapaju s trgovcem vezan uz njihove poslovne aktivnosti.⁷³ Proizlazi da se, u tome dijelu, obrtnici, trgovci pojedinci i pripadnici slobodnih profesija ne štite od nepoštenih odredaba općih uvjeta poslovanja na temelju čl. 81. do 88. ZZZP nego na temelju čl. 296. st. 1. ZOO.

Pretpostavke primjene ugovornih klauzula o davanju suglasnosti klijenata za prijenos podataka HROK propisane su čl. 295. ZOO, ali i čl. 2. st. 1. toč. 6. ZZOP. ZOO određuje da se opći uvjeti poslovanja moraju objaviti na uobičajeni način i da obvezuju drugu ugovornu stranu ako su joj bili poznati ili morali biti poznati u trenutku sklapanja ugovora. ZZOP definira "privolu ispitanika"⁷⁴ kao slobodno dano i izričito očitovanje volje ispitanika kojom on izražava svoju suglasnost s obradom njegovih osobnih podataka u određene svrhe.

Proizlazi da se klijenti banaka koji su fizičke osobe moraju izričito suglasiti s time da se njihovi osobni podaci prosljede HROK u svrhu obrade i daljega prosljeđivanja korisnicima. Suglasnost se ne može dati prešutno, primjerice, tako da banka klijentu koji je fizička osoba pošalje prilikom redovitog saldiranja nje-

⁷¹ Pojam trgovačkog ugovora definiran je čl. 25. st. 2. ZOO. To je ugovor koji trgovci sklapaju međusobno u vezi s obavljanjem djelatnosti koje su obuhvaćene njihovim predmetom poslovanja ili su s njim u vezi.

⁷² Pojam trgovca je za potrebe ZZZP definiran čl. 3. st. 1. toč. 3. ZZZP, a ne čl. 1. ZTD.

⁷³ Za pojam potrošača v. čl. 3. st. 1. toč. 1. ZZZP.

⁷⁴ Čitaj klijenta banke koji je fizička osoba.

govog žiroračuna pisanu obavijest o tome da će se njegovi osobni podaci prosljeđivati HROK ako dotični klijent bez odgađanja ne obavijesti banku o tome da joj uskraćuje spomenutu suglasnost.

Gledajući s praktične strane izričita suglasnost klijenta fizičke osobe može se dati samo u pisanom ili nekom odgovarajućem obliku, primjerice, elektronskim potpisom, pod uvjetom da se potonji oblik može po svojim praktičnim učincima izjednačiti s pisanim. Banke izričitu pisanu suglasnost moraju ishoditi za sve skupine fizičkih osoba, a ne samo za građanstvo.⁷⁵ Ako klijent fizička osoba uskrati svoju suglasnost banka tu okolnost ne može proslijediti HROK jer bi se tada radilo o prosljeđivanju osobnog podatka s negativnim obilježjima bez pravnog temelja, odnosno izričitog pristanka klijenta na kojega se taj podatak odnosi. No, jasno je da činjenica da neki klijent nije evidentiran u HROK može jednako jasno pridonijeti zaključku o njegovoj kreditnoj nesposobnosti.

Pravila o izričitoj suglasnosti klijenta da se njegovi osobni podaci prosljeđe HROK treba prihvatiti samo u pogledu pozitivnih i neutralnih podataka koji se tiču klijenta. S negativnim podacima o klijentu treba postupati opreznije. Ne treba robovati slovu zakona, treba prići smislenom tumačenju izuzetaka od pravila prema kojemu prikupljanje, obrada i korištenje osobnih podataka iziskuje izričitu suglasnost klijenta. Razloge za takav pristup treba tražiti i u vrlo lošem usklađivanju čl. 7. ZZOP sa zahtjevima koje u tom pogledu pred domaćeg zakonodavca postavlja čl. 7. Smjernice 95/46 EZ. Domaći zakonodavac je jednostavno preskočio izuzetak prema kojem osoba čiji se osobni podaci prikupljaju ne treba dati svoj izričiti pristanak ako su podaci potrebni radi ispunjavanja ugovora ili predugovornih obveza, a osoba na koju se osobni podaci odnose ujedno je i strana spomenutih obveznopravnih odnosa.⁷⁶

Banke mogu u načelu prosljeđivati HROK podatke o neurednom odvijanju svog poslovnog odnosa s klijentom i bez izričite suglasnosti klijenta.⁷⁷ Takva dojavljivanja HROK treba dopustiti samo ako su potrebna radi očuvanja opravdanih interesa banke, ugovornog partnera odnosno korisnika HROK usluga ili radi širih javnopravnih interesa. Pri tome je bitno da se ne povrijede zaštićeni interesi osobe na koju se osobni podaci odnose. Prosljeđivanja osobnih podataka trebaju tada proći provjeru odmjeravanja međusobno suprotstavljenih interesa, a to treba činiti od slučaja do slučaja. Klijentovo odobravanje prijenosa negativnih podataka HROK je u svakom slučaju deklaratorno, a ne konstitutivno.⁷⁸ U svakom

⁷⁵ Čl. 2. st. 1. toč. 1. ZZOP u vezi s čl. 2. st. 2. toč. 6. ZZOP.

⁷⁶ V. čl. 7. alineja b) Smjernice 95/46 EZ i u tom pogledu još jasniji § 28. st. 1. reč. 1. njemačkog BDSG.

⁷⁷ Tako Canaris, op. cit. u bilj. 1, RdN 74b; Bruchner, u: Schimansky/Bunte/Lwowski, Bankrechts-Handbuch, Band I, 2. izdanje, München, 2001, § 41. RdN 14.

⁷⁸ U pogledu tako odgovarajućeg pasusa njemačke SCHUFA klauzule Canaris, op. cit. u bilj. 1, RdN 74b.

slučaju bankovni klijent mora biti detaljno upoznat sa spomenutom mogućnošću. Klauzula kojom bankovni klijent daje svoju suglasnost za prijenos osobnih podataka HROK mora uključivati i takvu mogućno st. U suprotnome bi banke i društva za zaštitu kreditne sigurnosti prekršili svoje obveze s naslova obavještanja osoba čiji se podaci prikupljaju, obrađuju i prosljeđuju, kao i ostale obveze propisane ZZOP.⁷⁹ Bankovni klijent tada nipošto ne ostaje bez pravne zaštite.

Na temelju činjenice da se suglasnost klijenata na prijenos podataka HROK pravno kvalificira kao klauzula sklopljena putem općih uvjeta poslovanja treba posebno upozoriti na rizike s kojima se banke i HROK u tom pogledu mogu susresti budući da su takve ugovorne klauzule izložene povećanom riziku ništivosti.

Spomenute klauzule su ništetne ako se s njima izričito ne suglasi klijent fizička osoba (građani, obrtnici, trgovci pojedinci, pripadnici slobodnih profesija i svi drugi poduzetnici fizičke osobe). Posljedica takvog propusta je da HROK osobne podatke stječe protupravno što može rezultirati kaznenom odgovornošću i građanskopravnom odgovornošću za štetu i banaka i HROK.⁸⁰ HROK-klauzula mora obuhvatiti sve potencijalne korisnike kreditnih izvještaja koje pruža HROK u suprotnome i banke i HROK odgovaraju zbog prosljeđivanja podataka bez pravne osnove. Jednako stajalište treba prihvatiti i ako bi HROK prosljeđivao kreditne izvještaje raznim skupinama korisnika koji nisu banke, a da ih prethodno nije naveo kao moguće korisnike svojih usluga u okviru klauzule o prijenosu podatka s kojom se bankovni klijent suglasio.

HROK se ne smiju prosljeđivati svi osobni podaci, uključujući i vrijednosne sudove bankara, nego samo oni koji su doista nužni za načinjenje kreditnog izvješća. Kreditno izvješće bi se moralo sastojati samo od pomno, obazrivo probranih katalogiziranih i standardiziranih kreditnih obilježja. Suprotni postupci mogu dovesti do osnovanih tužbenih zahtjeva udruga potrošača, primjerice, zbog prikupljanja podataka o osobnim primanjima, uštedevini i sl. klijenata fizičkih osoba.

3.4. Odgovornost zbog povrede prava osobnosti i odredaba ZZOP

Riječ je o utuživim pravima osobnosti klijenta banke.⁸¹ Banka, HROK ili drugo društvo za zaštitu kreditne sigurnosti obveznopravno odgovara klijentu ako povrijedi njegova prava osobnosti vezana uz zaštitu osobnih podataka. U

⁷⁹ V. čl. 6. ZZOP.

⁸⁰ V. čl. 26. ZZOP.

⁸¹ O pravnim sredstvima u slučaju povrede poslovne tajne kao prava osobnosti v. Miladin, op. cit. u bilj. 2, str. 16.

slučaju povrede prava osobnosti naknađuje se imovinska i neimovinska šteta. HROK odgovara klijentu za naknadu štete ako je šteta nastala prosljeđivanjem pogrešnih podataka.⁸² Štoviše, HROK je tada dužan zapriječiti dalje korištenje pogrešnih podataka te ih mora bez odgađanja ispraviti.

Klijent može kao sredstvo pravne zaštite koristiti negaturnu tužbu kojom zahtijeva da se prestane s povredom njegove osobnosti koja još traje, a čini se nepovlasnim prikupljanjem, obrađivanjem i korištenjem njegovih osobnih podataka. Jednako tako može zahtijevati da se u budućnosti propuste pobrojane radnje kojima bi se ugrožavala njegova prava osobnosti u pogledu zaštite osobnih podataka. Imovinskopravni zahtjev klijenta prema svojoj banci i HROK temelji se na čl. 1048. ZOO. Klijent može prema čl. 67. Zakona o upravnim sporovima tužiti svoju banku i HROK zbog nezakonite radnje ako su s time neprimjereno povrijeđena njegova prava osobnosti što se tiče zaštite osobnih podataka. Prema čl. 34. st. 1. toč. 9. Zakona o parničnom postupku nadležan je Općinski sud u Zagrebu.

Klijent ima i zahtjev za utvrđenjem njegovog prava osobnosti s naslova zaštite osobnih podataka. Ako je povredom njegovih osobnih podataka tko drugi ostvario imovinsku korist bez pravne osnove, imatelj spomenutog prava osobnosti ima i zahtjev zbog stjecanja bez osnove.

Banke i HROK izlažu se kaznenopravnoj odgovornosti i građanskopravnoj odgovornosti za štetu korištenjem prikupljenih osobnih podataka u svrhe za koje osoba na koju se oni odnose nije dala svoju suglasnost.⁸³ Banke i HROK izlažu se jednakom riziku i u slučaju prosljeđivanja podataka trećim osobama (korisnicima HROK usluga) koje klauzula koju je klijent prihvatio nije navela kao potencijalne korisnike HROK usluga.⁸⁴ Zaključak se temelji na okolnosti da bi takvo prosljeđivanje podataka nadilazilo okvire ugovorene HROK klauzulom.

Spomenuti rizici se višestruko povećavaju uzme li se u obzir mogućnost podizanja popularnih tužbi sukladno čl. 88. ZZP⁸⁵ u pogledu klauzula o prijenosu podataka HROK sklopljenih između banaka i potrošača. Presuda kojom bi se uvažili zahtjevi eventualne popularne tužbe praktički bi paralizirala HROK jer bi mu se zabranilo raspolagati osobnim podacima koji su prikupljeni na temelju ništetnih pa shodno tome i zabranjenih potrošačkih klauzula.

⁸² V. čl. 26. ZZOP.

⁸³ V. čl. 2. st. 1. toč. 6. ZZOP i čl. 7. st. 2. ZZOP.

⁸⁴ V. čl. 11. st. 3. ZZOP.

⁸⁵ Čl. 88. st. 1. ZZP propisuje: Svatko tko ima opravdani interes za zaštitu potrošača, posebice udruge za zaštitu potrošača, može zahtijevati od suda da zabrani određenom trgovcu korištenje ugovorne odredbe u njegovim standardnim ugovorima ako sud utvrdi da je ta klauzula prema odredbama glave X ZZP nepošteta.

3.5. Prijedlozi za buduću praksu

Radi uklanjanja spomenutih rizika valja načiniti preciznu HROK klauzulu koja bi iscrpno opisala svrhu prikupljanja podataka te potanko navela korisnike HROK usluga. HROK klauzuli može se pružiti pravna zaštita samo ako se sukladno čl. 2. st. 1. toč. 6. ZZOP precizno navedu svrhe u koje se osobni podaci prikupljaju, obrađuju i koriste, a to podrazumijeva i navođenje HROK korisnika. U pogledu buduće prakse treba spomenuti i rangiranje klijenata kao posebnu poslovnu djelatnost HROK, odnosno drugih društava za zaštitu kreditne sigurnosti. Bankovne klijente treba iscrpno obavijestiti i o tom postupku baratanja njihovim osobnim podacima.⁸⁶

HROK klauzulu najbolje je popratiti HROK napomenama koje bi činile njezin sastavni dio. Tako bi klijent HROK klauzulu potpisivao na poleđini pisane isprave, nakon što bi se na prednjoj stranici pisane isprave informirao o radu HROK. Napomene bi morale navesti i skupine osobnih podataka koji se prikupljaju. Nužno je da se klijenti mogu pobliže informirati o radu HROK. Nije bitno hoće li tu obvezu preuzeti banke ili HROK. U konačnici će se stvar svesti na to da se u poslovnicama banaka moraju nalaziti informativni materijali koji bi sadržavali HROK napomene s web-adresom HROK. Ako se HROK i banke o tome ne uspiju dogovoriti, pa se informacije o radu HROK ne učine dostupnima klijentima, ni jedna od spomenutih strana ne može otkloniti rizike kojima se u tom pogledu izlažu. Predlažem da se za početak obje strane dogovore barem o najosnovnijim, izvjesnim informacijama. Time se rizik neće u potpunosti otkloniti, ali će se uvelike umanjiti.

HROK-klauzulom se ne može "progurati" i suglasnost klijenta/klijenata za prijenos podataka na društva koja su povezana s bankom.⁸⁷ Kada bi im to pustili na volju tada bi cijela HROK-klauzula bila nevaljana budući da se tada materijalno-pravno radi o dva odvojena zahtjeva za davanjem suglasnosti koja postavljaju dva samostalna voditelja zbirke osobnih podataka, te im se stoga može pravovaljano udovoljiti samo ako klijent dade dva odvojena pristanka.

Ne može se tek generalno ustvrditi da se HROK prenose svi podaci obuhvaćeni odnosom banke i klijenta poput iznosa ušteđevine, plaće, zaduženja, roka otplate, iznosa pojedine rate te o potankostima vezanim uz otplaćivanje kredita. Takvom klauzulom krši se čl. 296. st. 1. ZOO, odnosno čl. 81. st. 1. ZZP, te je stoga ništetna. Klauzula suprotno načelu savjesnosti i poštenja rezultira očiglednom neravnopravnošću u pravima i obvezama na štetu suugovaratelja sastavljača općih uvjeta poslovanja. Najbolju pouku o tome trebamo izvući iz

⁸⁶ Usporedi s 24. Tätigkeitsbericht des Unabhängigen Landeszentrams für Datenschutz Schleswig-Holstein, 75.

⁸⁷ Ova opaska odnosi se na klauzulu koju predlažu banke u koju je ugrađena i suglasnost za prijenos podataka na pravne osobe obuhvaćene Grupom. Formulacija je nejasna, pretpostavljam da su mislili na povezana društva iz čl. 473. ZTD.

presude njemačkog BGH koji je takvu klauzulu i zbog spomenutih razloga utvrdio ništetnom.⁸⁸

Zbog konkurencije prava na bankarsku tajnu i prava na zaštitu osobnih podataka potrebno je da klijent klauzulom oslobodi banku obveze čuvanja tajnim podataka, u okvirima u kojima je odobrio prikupljanje, obrađivanje i korištenje svojih osobnih podataka odnosno u okvirima u kojima je to inače dopušteno.⁸⁹

Razdoblje u kojem HROK smije čuvati osobne podatke ovisi o tome odnose li se oni na klijenta koji uredno podmiruje svoje kreditne obveze ili na klijenta koji neuredno podmiruje svoje kreditne obveze. To proizlazi iz čl. 12. ZZOP koji propisuje da se osobni podaci mogu koristiti samo u vremenu koje je nužno za ostvarenje određene svrhe. Koliko dugo nakon otplate kredita u HROK smiju ostati podaci o tom kreditu, ovisi o dogovoru s Agencijom za zaštitu osobnih podataka, budući da je to obvezatan sadržaj registra osobnih podataka sukladno čl. 14. st. 1. toč. 8. ZZOP. U tom pogledu bilo bi dobro konzultirati odgovarajuća rješenja u zemljama EU, posebice, Njemačkoj kao zemljom nama najbližeg pravnog sustava.

4. ZAKLJUČAK

Pravu na zaštitu osobnih podataka općenito se ne može jednostrano pristupiti. U bankarstvu su, posebice, izraženi suprotstavljeni interesi klijenata za zaštitom osobnih podataka te banaka za zaštitom kreditne sigurnosti. Potonji interes ima i sasvim jasne javnopravne obrise budući da je bankarski sustav jedan od stupova stabilnosti ukupnog društva. U novije vrijeme počelo se govoriti i o pravnim interesima drugih vjerovnika bankovnih klijenata, posebice, ovrhovoditelja koji, također, žele zadržati u prava osobnosti bankovnih klijenata u pogledu zaštite osobnih podataka.

Pojednostavnjeno rečeno u domaćoj smo praksi suočeni s dva oprečna pristupa problemu zaštite osobnih podataka. S jedne su strane banke koje nedovoljno obazrivo pristupaju zaštiti interesa svojih klijenata, a s druge strane klijenti koji svoja prava shvaćaju kao apsolutna prava. Banalno je govoriti o povredama prava osobnosti pa shodno tome i prava na zaštitu osobnih podataka u bankarstvu. Prava osobnosti su subjektivna i shodno tome relativna, ograničena tuđim pravima osobnosti. Pravne osobe, konkretno banke, u tom pogledu imaju u načelu jednak pravni položaj kao i fizičke osobe. Bit je u protupravnim povredama prava osobnosti i to u slučajevima kada banke obrađuju podatke svojih klijenata usprkos tome što se oni s time uopće nisu suglasili, niti upoznali, a da za to

⁸⁸ V. BGH NJW 1986, str. 46 = JZ 1986, str. 185 sa Simitisovim opaskama.

⁸⁹ Usporedi s Canaris, op. cit. u bilj. 1, RdN 74c.

nema nekih pretežnijih privatnopravnih ili javnopravnih interesa odnosno ako to nije propisano posebnim zakonima.⁹⁰ Banke su u tom pogledu izloženije rizicima jer se razmjeri štete koja može nastati protupravnim povredama prava osobnosti teško mogu sagledati. Rizik za bankarstvo je tim izraženiji budući da banke i HROK odgovaraju i za nematerijalnu štetu pravnih i fizičkih osoba.

Problem treba rješavati isključivo na privatnopravnoj osnovi. Promašeno je zakonski uređivati rad društava za zaštitu kreditne sigurnosti. U Europi takva praksa nije zaživjela.⁹¹ I tamo gdje se pojavila razlog joj je bio da opravda raniju praksu dok se današnja praksa rukovodi standardima zaštite osobnih podataka.⁹² U tom području kao uzor nam ne smije poslužiti američki zakonodavac zbog strukturnih razlika između domaćeg i američkog prava.⁹³

U bankarstvu sve više uzima maha prebacivanje poslova s banke na druga trgovačka društva u sastavu koncerna. Riječ je o tzv. *Outsourcingu*. Zaštita klijentovih osobnih podataka ne smije biti dovedena u pitanje zbog baratanja njegovim osobnim podacima unutar bančinog koncerna.⁹⁴ Javnopravni nadzor banaka koji se provodi u cilju zaštite osobnih podataka, također, ne smije zbog toga oslabiti. Pravila o konsolidiranom nadzoru bančinog koncerna moraju uključiti i zaštitu osobnih podataka. Prekogranični prijenos osobnih podataka pojačava rizike jer otvara pitanje mjerodavnog prava te prava i obveza strana koje u tome sudjeluju neovisno o tome je li riječ o povezanim ili pravno samostalnim društvima. Preporučljivo je stoga ugovorom među stranama koje u tome sudjeluju podrobnije urediti spomenuta pitanja vodeći računa o ustaljenim rješenjima međunarodnog trgovačkog prava.⁹⁵

⁹⁰ U tom smislu je izričit čl. 13. st. 1. švicarskog Saveznog Zakona o zaštiti podataka.

⁹¹ O rješenjima u Velikoj Britaniji koja uvažavaju europske standarde v. поближе Miladin, op. cit. u bilj. 48, str. 362–364.

⁹² Za Norvešku v., primjerice, Hoie, u: Neate (ur.), *Bank Confidentiality*, 2. izdanje, London, 1997, str. 389.

⁹³ Za pravo SAD v. *Fair Credit Reporting Act* iz 1970.

⁹⁴ To je i temeljna namjera švicarskog *Rundschreiben der Eidg. Bankenkommission; Auslagerung von Geschäftsbereichen (Outsourcing)* iz 1999. s izmjenama iz 2002.

⁹⁵ V. *Model Clauses for use in Contracts involving Transferborder Dana Flows*. Izvor www.iccwbo.org, version 23. 9. 1998., Međunarodna trgovačka komora. Za pravo SAD v. i *Draft International Safe Harbor Privacy Principles* issued by the US Department of Commerce. Izvor www.ita.doc.gov/td/ecom/principles1199.htm.

